

סימן כ"ח

דין מצבת קודש לקברים הרוסים.

שאלה: אני הגבר ראה עני בשכמ עברתו אשר הוגה ה' ביום חרון אפו, בלע ה' ולא חמל את כל נאות יעקב הרם בעברתו מכצרי בת יהודה במדינות אירופה והסגיר ביד אויב את עם סגולתו אשר בחר בו להרוג ולאבד ולמכה ולחרפה, ובמסתרים תבכה נפשי על עם ה' אשר נפל בידי אכזרים שהשמידו כשליש ממנו בלי רחם.

והנה אחרי אשר עזר לנו אלהי ישענו לאחר שדלונו מאד ורב שבענו בוז והוציאנו מיגון לשמחה ומאפלה לאור גדול יצאתי לנדוד בערים החרבות של מדינת ליטא לחפש ולבקש את שרידי אחי ואחיותי שנשארו כאודים מוצלים מאש, אחד מעיר ושנים ממשפחה.

ורק אז נתגלה לפני גודל החורבן וכל נוראותיו, כי ראיתי בעיני את ההרג הרב והחורבן שהזדים הארורים עשו בכל קהלות ישראל ומקרב לב הומה וכואב נתפרצה ממני הקריאה, אוי לנו כי נדמינו, הזאת היא מדינת ליטא רבתי בישיבות ושרתי בתורה, האלו הן קהלות הקודש שהיו מפורסמים לשם ולתפארת בישראל, ועתה כולן הן מלאות קברים קברים, ונדמה היה לי אז שאני שומע את קול דמי אחינו צועקים אלינו מן האדמה הזאת שנעשתה כבקעה מלאה עצמות, וקוראים לנו לנקום את נקמתם מידי הגרמנים הארורים ומשרתיהם הליטאים עושי דברם ימ"ש.

ראיתי אז שהצר האויב לא רק שהרג ולא חמל על נער וזקן ויבער ביעקב כאש להכה אכלה סביב, אלא הוא שחת גם את מועדו ושלה את ידו הטמאה בבתי מועד לכל חי מקום מנוחת הגאונים והצדיקים מהדורות שקדמו, כמעט בכל ערי ליטא ציון שדה תחרש, ציוני הקברים נעקרו ממקומן ואבני הקודש של המצבות תשתפכנה

בראש כל חוצות, כך עשה האויב כמעט בכל ערי ליטא הוא עקר את המצבות והרס את הקברים עד שלא נודע מקומם אל נכון כמו בעיר קופישאק עיר מולדתי מקום מנוחתו של הגאון ר' אלכסנדר סנדר מחבר הספר „שלמי נדרים" שקברו נהרס ולא נודע מקומו, וכן ביתר הערים כמו פאנעוועזש ועוד.

והנה בא לפני מר סגל אחד משרידי החרב שנשארו לפליטה ונפשו בשאלתו, היות והוריו זכו למות מות ישרים עוד לפני ימי הזעם והחורבן ובאו אל מנוחתם בבית הקברות העירוני בפאנעוועזש אבל מאחר שהזדים הטמאים ימ"ש חיללו את הקודש עקרו את המצבות והרסו את הקברים ולא נודע כעת מקום קבורת אבותיו בדיוק איחו, ופנקס החברה קדישא נאבד ואיננו, לכן הוא שואל אם מותר לו להקים מצבת אבן על שם אבותיו בבית הקברות באיזה מקום שהוא כדי להקים להם יד ושם, מאחר שאיננו יודע בדיוק מקום קבורת אבותיו שיוכל להעמיד עליו את המצבה.

תשובה: במס' מועד קטן דף ה' ע"א גרסינן, אמר ר"ש בן פזי רמז לציון קברות מן התורה מניין תלמוד לומר וראה עצם אדם ובנה אצלו ציון, ועי' בנדה דף נ"ז ובתוס' ד"ה ובנה. ובפרק ב' דמס' שקלים משנה ה' תנן, מותר המתים למתים מותר המת ליורשיו רבי מאיר אומר מותר המת יהא מונח עד שיבא אליהו רבי נתן אומר מותר המת בונין לו נפש על קברו, ועי' ברבננו עובדיה מברטנורה שפירש דבונים לו מצבה על קברו, וכן הוא בספר חסידים תשל"ח שהנפש פירושו מצבה על קברו, אולם שם הוא הטעם משום טומאת כהנים.

אמנם בהגהות אשרי בפרק אין מגלחין סוף סימן מ"ט כתב בשם או"ז שמצבה היא לצורך המת ולכבוד המת, וכן איתא ביו"ד סימן שמ"ח סעיף ב', מוציאין מיורשיו כל צרכי קבורתו בעל כרחם וכן כל מה שרגילין לעשות לבני משפחתו ואפילו האבן שנותנין על הקבר.

שאלות ותשובות ממעמקים

קנט

ועי' גם כן בתשובות הרא"ש כלל י"ג שכתב וז"ל, ומה ששאל על האבן שנותנים על הקבר אם הוא מצרכי קבורה, תשובה האבן מצרכי קבורה הוא, וראה גם כן בעיקרי הד"ט יו"ד ל"ה אות י"ט שכתב דמה שאמרו שאין עושין נפשות לצדיקים היינו שאין עושין בנין מפואר אבל אבן פשוט יש להעמיד על קברי הצדיקים ג"כ, ובתשובות הרשב"א סי' נ"ו כתב דהבעל מחויב לעשות מצבה לקבר אשתו ואף שאין מנהג בני משפחה כן מכל מקום אם היה מנהג בני משפחתו כן מחויב לעשות לה מצבה, ולפי דבריו עושים זאת לכבוד בעלמא, ועי' ברשב"א סי' רצ"ו ובתשובות מנחם עזריה סי' נ"ו.

ובספר יד יצחק חלק ג' סי' ל"ח ראיתי שכתב שמה שמקיימין מצבה בזמן הזה נעשה גם לצרכי החיים כדי שידעו איה מקום אבותיהם ויוכלו להשתטח על קברם ולהתפלל, אם כן לפי זה נעשה בשביל החיים והמתים, וכן הוא בתשובות כתב סופר חיו"ד סי' קפ"ד.

ומכ"ל הנ"ל הוריתי לשואל שהוא יכול להעמיד מצבה לאבותיו על בית הקברות אף שאינו יודע מקום קבורתם בדיוק איהו, ועל המצבה יש לכתוב כדלהלן: בבית הקברות זה נטמנו אבי ואבי וכו' שבעתים של חזדים הארורים ימ"ש גאבד מקום קברם.

ועל ידי כך תהיה גם מצבה זו בשביל המתים והחיים, כי העיקר מה שמעמידים מצבה בשביל המתים הוא כדי שלא יאבד זכר המת מן החיים, ולכן ודאי שאין חילוק בדבר אם הוא מעמיד את המצבה על מקום הקבר ממש או בריחוק מקום ממנו, ואדרבה באופן זה יזכר יותר כי כל העובר יראה שמצבה זו משונה היא ממצבות אחרות שהרי היא עומדת לא על מקום הקבר, וכל דבר שיש בו שינוי משיחין בו בני אדם יותר מבדבר שאין בו שינוי, לכן בודאי אם השואל יקים מצבה זו בבית הקברות יקים בזה יד ושם לאבותיו ויעשה שזכרם אל ימוש מן החיים.

והרי ידוע שבימי האפלה של ימי הבינים כשאחינו בני ישראל נרדפו על צואר עונו ויוסרו בגזירות קשות ומרות שלמות היו על מלכי ורוזני הארץ נדונים לגירש ממקום מושבותיהם, היו אחינו הגולים נוהגים לקחת אתם לגולה את מצבות אבותיהם, ולא אחת היו משאירים אחריהם

את הונם ורכושם כי לא היו יכולים לשאתו יחד עם אבני המצבות, כך נהגו אבותינו בגירוש ספרד ובגירושים השונים שגורשו בגרמניה, וזו היא ראייה למה שהעלינו.

וגם בשביל החיים יהיה בהקמת מצבה זו משום תועלת שהרי מאחר שהמצבה הזאת תהיה על בית הקברות, הם יוכלו להתפלל על יד המצבה הזאת אף על פי שהיא אינה על מקום הקבר ממש, כי אפשר להתפלל אפילו שלא על מקום הקבר ממש, וראיה לדבר מדברי הירושלמי שקלים פרק ב' שכתב, אין עושין נפשות לצדיקים דבריהן הן הן זכרונם, וכן פסק הרמב"ם בהלכות אבל פרק ד' הלכה ד', וז"ל, והצדיקים אין בונים להם נפש על קברותיהם שדבריהם הם זכרונם עיי"ש, וזכרון זה של דברי תורה הרי ודאי שאינו על מקום הקבר ממש שהרי אסור שם בתלמוד תורה, ומוכח דהעיקר הוא לעשות זכר למת שיהא זכרו חיים אפילו אם אין עושה את הזכר על הקבר כמו דברי המת, לכן ודאי גם על ידי ציון מצבה כזאת יהיה בזה משום עושה זכר למת שיהא זכרו קיים.